

Renate KICKERin, kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimivan eurooppalaisen komitean (CPT) ensimmäisen varapuheenjohtajan ja valtuuskunnan johtajan lausunto Suomen viranomaisten kanssa Helsingissä 30 päivänä huhtikuuta 2008 CPT:n neljännen Suomen määräaikaikäynnin päättyessä järjestetyssä tapaamisessa

Johdanto

Hyvä ministeri, naiset ja herrat,

CPT:n normaalin käytännön mukaisesti haluaisin esitellä teille komitean neljännen maahanne kohdistuneen määräaikaikäynnin suorittaneen valtuuskunnan alustavat havainnot. Saatte yksityiskohtaisen raportin käynnistä myöhemmin tänä vuonna.

Valtuuskunta tarkasti seuraavat laitokset:

- Helsingin poliisilaitos (Pasilan poliisivankila)
- Keskustan, Itäkeskuksen ja Malmin poliisiasemat Helsingissä
- Nokian kihlakunnan poliisilaitos
- Riihimäen kihlakunnan poliisilaitos
- Seinäjoen kihlakunnan poliisilaitos
- Tampereen kihlakunnan poliisilaitos
- Vaasan kihlakunnan poliisilaitos

- Töölön selviämisasema, Helsinki

- Metsälän vastaanottokeskus ja säilöönottoyksikkö, Helsinki

- Helsingin vankila (erityinen huomio "suljettuihin" osastoihin)
- Riihimäen vankila (erityinen huomio varmuusosastoon ja "suljettuihin" osastoihin)
- Vantaan vankila

- Erityisen vaikeahoitoisten alaikäisten psykiatrinen tutkimus- ja hoitoyksikkö (EVA), Pitkänien sairaala
- Vanhan Vaasan valtion mielisairaala.

Yhteistyö

Aluksi haluaisin kiittää teitä yleisesti ottaen erittäin korkeatasoisesta yhteistyöstä sekä kansallisten viranomaisten että tarkastettujen laitosten henkilökunnan kanssa. Useimmissa tapauksissa valtuuskunta pääsi nopeasti tarkastettaviin paikkoihin (mukaan lukien ne, joille ei ollut ilmoitettu etukäteen) ja sai puhua vapautensa menettäneiden henkilöiden kanssa yksityisesti yleissopimuksen määräysten mukaisesti. Lisäksi meille toimitettiin kaikki tarvittavat asiakirjat, ja tarkastuksen aikana tekemiimme lisätietopyyntöihin reagoitiin nopeasti. On kuitenkin lisättävä, että lähes kaikilla tarkastetuilla poliisilaitoksilla vaikutti siltä, että tietoja komitean mandaatista ja mahdollisesta CPT:n tarkastuksesta ei ollut välitetty etukäteen kaikille asianomaisille virkamiehille, mikä joissakin tapauksissa aiheutti jopa 15 minuutin viivästyksiä valtuuskunnan pääsulle näihin tiloihin (johtuen siitä, että päivystävien virkamiesten oli tutkittava viranomaisten antamat valtakirjat ja konsultoitava ylempiä tahoja).

Yleisellä tasolla haluaisin painottaa, että sopimusvaltioiden ja CPT:n välisen yhteistyön periaate ei koske ainoastaan toimenpiteitä, joilla helpotetaan tarkastavan valtuuskunnan tehtävää. Se

edellyttää myös päättäväisiä toimenpiteitä tilanteen parantamiseksi komitean suositusten perusteella. Tältä osin, ja huolimatta havaitsemistamme useista vuoden 2003 tarkastuksen jälkeen tehdyistä tärkeistä parannuksista, valtuuskunta on huolestuneena havainnut, että toimenpiteet ovat olleet vähäisiä tai niihin ei ole ryhdytty useiden vanhojen CPT:n suositusten osalta, jotka koskevat muun muassa tutkintavankien säilyttämistä poliisilaitoksilla, lakisääteisiä suojakeinoja poliisiin kiinni ottamien henkilöiden epäasiallisen kohtelun estämiseksi, vankilalaitoksissa tapahtuvan ämpäreiden käytön lopettamista ja tahdonvastaiseen psykiatriseen hoitoon ottamisen ja hoidon juridista perustaa. Käsittelen näitä asioita yksityiskohtaisemmin myöhemmin.

Poliisilaitokset

Edellisen, vuoden 2003 tarkastuksen tapaan, valtuuskunnalle ei esitetty väitteitä poliisiin kiinni ottamien henkilöiden epäasiallisesta kohtelusta, eikä se saanut mitään tietoja tai todisteita tällaisesta.

Tarkasteltaessa säilytysolosuhteita tarkastetuilla poliisilaitoksilla valtuuskunnan havainnot ovat hyvin samankaltaiset kuin komitean aikaisemmillä Suomen vierailuilla tehdyt eli, että olosuhteet ovat yleisesti ottaen hyväksyttävät poliisiin kiinnipitoaikaan nähden (eli korkeintaan 96 tuntia). Valtuuskunta on kuitenkin huolissaan siitä, että useita tarkastettuja poliisilaitoksia (esim. Pasila, Seinäjoki, Tampere ja Vaasa) käytetään edelleen tutkintavankien säilyttämiseen jopa useiden kuukausien ajan. Lisäksi valtuuskunnan käynnin alussa saamat tilastotiedot osoittavat selvästi, että tämän toimintatavan laajuus ei ole vähentynyt juurikaan vuoden 2003 käynnistä.

Kuten kaikilla aikaisemmilläkin käynneillä vuodesta 1992 lähtien, millään poliisilaitoksella ei tarjottu sopivaa virikeohjelmaa tutkintavangeille, jotka viettivät lähes kaiken aikansa lukittuna selleihinsä. Tutkintavangeille tarjottiin säännönmukaisesti yksi tunti ulkoliikuntaa päivässä; olosuhteet, joissa tämä liikunta tapahtui, olivat kuitenkin yleensä riittämättömät. Esimerkiksi Seinäjoen kihlakunnan poliisilaitoksella tutkinnassa olevien henkilöiden oli suoritettava liikuntansa laitoksen pysäköintipaikalla, ja muiden tarkastettujen laitosten ulkoilutilat olivat masentavia ja usein liian pieniä todellisen rasituksen saavuttamiseen. Lisäksi poliisilaitoksilla säilytetyille tutkintavangeille tarjottu terveydenhuolto on yhä riittämätöntä; erityisesti hoitohenkilökuntaa on liian vähän (tai ei lainkaan) paikalla eikä vangin saapuessa ole järjestelmällistä terveystarkastusta.

Valtuuskunnan mielestä ei ole hyväksyttävää, ettei tällä alueella ole tapahtunut huomattavaa edistymistä yli 16 vuoden aikana. Valtuuskunnan on jälleen kerran painotettava, että CPT:n kanta on, ettei tutkintavankeja enää tulisi säilyttää poliisiin selleissä. Tässä yhteydessä valtuuskunta pyytää Suomen viranomaisia toimittamaan komitealle **kolmen kuukauden kuluessa** yksityiskohtaiset tiedot lainsäädännöllisistä ja organisatorisista toimenpiteistä (mukaan lukien tarkat määräajat ja osoitetut taloudelliset resurssit), joilla on tarkoitus aikanaan lopettaa käytäntö, jonka mukaan henkilöitä pidetään tutkintavankeudessa poliisilaitoksilla. Tämä tulee edellyttämään sisäasiainministeriön ja oikeusministeriön kiinteää yhteistyötä.

Käsiteltäessä lakisääteisiä suojakeinoja poliisiin kiinniottamien henkilöiden epäasiallisen kohtelun ehkäisemiseksi valtuuskunta on huolissaan siitä, ettei näille henkilöille vieläään järjestelmällisesti ja kirjallisesti tiedoteta heidän oikeuksistaan (mukaan lukien oikeus ilmoittaa kiinniotosta, oikeus avustajaan ja oikeus päästä lääkäriin) heti kiinniottamisen alusta alkaen.

Lisäksi oikeus avustajan käyttämiseen myönnetään vieläkin useimmissa tapauksissa vasta ensimmäisen, tutkijan suorittaman virallisen kuulustelun alussa (joka saattaa olla niinkin myöhään kuin kolme päivää varsinaisen kiinniottamisen jälkeen). Valtuuskunta kuuli myös useita väitteitä henkilöiltä, jotka olivat tuolloin tai olivat lähiaikoina olleet poliisiin kiinniottamina, että he olivat

saaneet tavata avustajan vasta allekirjoitettuaan lausunnon tai vasta ensimmäisen tuomioistuinkäsittelyn alkaessa. Lisäksi, huolimatta poliisin lakisääteisistä velvollisuuksista tarjota terveydenhuoltoa kiinniottamilleen henkilöille, vaikuttaa siltä, että poliisi ei tiedustele kaikilta kiinniottamiltaan henkilöiltä heidän terveydentilastaan tai heidän saamistaan mahdollisista vammoista ennen selliin sijoittamista.

Lisäksi poliisilaitoksilla olevien kiinniottoa käsittelevien asiakirjojen laadussa on paljon parannettavaa - ne, joihin valtuuskunta tutustui, olivat usein epätäydellisiä ja/tai vanhentuneita. Pidätysseleissä vietettyjä aikoja ei joillakin paikallispoliisiasemilla myöskään kirjata.

Koskien päihtyneiden henkilöiden säilyttämistä poliisilaitoksilla valtuuskunta haluaa tehdä vain muutamia huomautuksia tässä vaiheessa. Töölön selviämisaseman osalta on ryhdyttävä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että jokainen päihtynyt henkilö saa asianmukaisen makuualustan ja että laitoksessa on koko ajan paikalla sairaanhoitaja. Yleisesti ottaen, niin pitkään kuin poliisi jatkaa päihtyneiden henkilöiden säilyttämistä tiloissaan, poliisin henkilökunnalle on annettava riittävä koulutus sellaisten sairausoireiden tunnistamisessa, joiden voidaan erehdyksessä arvella aiheutuvan alkoholin aiheuttamasta päihtymyksestä tai jotka voivat sitä pahentaa, ja on varmistettava, että sairaanhoitaja on nopeasti saatavilla silloin, kun päihtyneitä henkilöitä säilytetään poliisin tiloissa.

Ulkomaalaislainsäädännön nojalla kiinni otetut ulkomaalaiset

Valtuuskunta ei kuullut yhtään väitettä kiinniotettujen ulkomaalaisten epäasiallisesta kohtelusta Metsälän säilöönottoyksikön (Helsinki) henkilökunnan toimesta Päinvastoin, monet haastatellut säilöön otetut puhuivat henkilökunnasta (joita kutsutaan "ohjaajiksi") myönteisesti, ja valtuuskunta havaitsi, että henkilökunnan ja säilöön otettujen suhteet olivat yleisesti ottaen rennot. Tässä yhteydessä on lisättävä, että ohjaajien määrä oli riittävä, he edustivat eri kulttuureja ja puhuivat useita eri kieliä. Lisäksi säilöön otettujen keskinäiset väkivaltatapaukset vaikuttivat melko harvinaisilta, ja ne oli hoidettu hyvin johdon ja henkilökunnan toimesta.

Valtuuskunnalla ei ole erityisiä huomautuksia aineellisista olosuhteista eikä ohjelmasta Metsälän säilöönottokeskuksessa; ne olivat yleisesti ottaen riittävät ja olivat huomattavasti parantuneet vanhan Katajanokan laitoksen vuoden 2003 tarkastuksessa havaittuun tilanteeseen verrattuna. Tässä vaiheessa huomautetaan ainoastaan siitä, että ulkoliikunta-alueelle tulisi saada huonolta säältä suojaava alue.

Terveydenhoidon osalta mahdollisuudet päästä lääkärille ovat viime aikoina parantuneet. Kahta seikkaa on kuitenkin parannettava pikaisesti; tulisi käynnistää välitön ja järjestelmällinen kaikkien uusien säilöön otettujen terveystarkastus sekä tulisi ryhtyä toimenpiteisiin ammattitaitoisen psykkinen tuen tarjoamiseksi ulkomaalaisille säilöön otetuille. Tämä tulee edellyttämään laitoksen henkilökunnan vahvistamista (palkkaamalla yksi uusi kokopäivätoiminen sairaanhoitaja ja yksi uusi puolipäivätoiminen psykoterapeutti).

Valtuuskunta on tyytyväinen siihen, että nykyään vähemmän ulkomaalaisia palautetaan Metsälän yksiköstä poliisin säilöön. Eristämisen liiallisesta käytöstä ei myöskään havaittu todisteita, ja eristyshuoneiden olosuhteet samoin kuin eristykseen asetettujen säilöön otettujen ohjelma olivat kaiken kaikkiaan riittävät; sairaanhoitajan tulisi kuitenkin käydä eristyksissä pidettävien henkilöiden luona päivittäin. Valtuuskunta havaitsi myös muuta myönteistä kehitystä 2003 vuoden tarkastukseen verrattuna. Esimerkiksi nykyään on käytössä erityinen rekisteri, johon merkitään eristystilanteet ja palautukset poliisin säilöön, ja poliisi pääsee laitokseen ainoastaan yksikön johtajan etukäteen antamalla valtuutuksella. Lisäksi ulkomaalaisille annetaan tietoja heidän oikeuksistaan ja tilanteestaan useilla eri kielillä, ja heillä on hyvät mahdollisuuden ylläpitää yhteyksiä perheisiinsä ja ystäviinsä.

Valtuuskunta havaitsi kuitenkin, että ulkomaalaislainsäädännön nojalla vapautensa menettäneitä henkilöitä pidetään vieläkin joskus poliisilaitoksilla, erityisesti silloin, kun Metsälän keskus on täynnä (mikä tuntuu olevan tilanne usein). Tämän vuoksi Suomen viranomaisten tulisi harkita mahdollisuutta perustaa toinen vastaavanlainen laitos.

Vankilat

Väitteitä vankien epäasiallisesta kohtelusta henkilökunnan taholta ei juurikaan esitetty Helsingin, Riihimäen ja Vantaan vankiloissa. Useimmat valtuuskunnan haastattelemat vangit katsoivat, että vartijat kohtelevat heitä asiallisesti.

Henkilökunnan asenne vankeja kohtaan, vaikkakin kohtelias ja asiallinen, oli luonteeltaan vain säilytystä koskeva. Parempi vuorovaikutus henkilökunnan ja vankien välillä voisi vähentää jännitteitä ja torjua kriisitilanteita, kuten niitä, jotka tapahtuivat Riihimäen vankilan C-2 osastossa ennen kuin se alkoi toimia varmuusosastona. Valtuuskunnan mukaan rakentavien ja myönteisten suhteiden kehittäminen vankilan henkilökunnan ja vankien välillä edistäisi järjestystä ja turvallisuutta ja tekisi vartijoiden työstä huomattavasti palkitsevampaa. On aika huomattavasti panostaa tällaisten henkilökunnan ja vankien välisten suhteiden rakentamiseen vankilassa.

Kuten aikaisempien tarkastusten aikana, valtuuskunta on kiinnittänyt paljon huomiota vankien väliseen väkivaltaan ja pelotteluun. Vuoden 2008 tarkastuksen aikana tehdyt havainnot osoittavat, että tällä alueella on tehty paljon. Tarkastetuissa laitoksissa noudatettu strategia sisälsi pienempien ja käytännössä "hermeettisten" yksiköiden luomisen. Tämän katsottiin yleisesti johtavan parempaan yleiseen järjestykseen vankiloiden sisällä ja lisäävän niiden vankien turvallisuutta, joiden tiedettiin olevan erityisen "pelokkaita". Tarkastuksen aikana vaikutti kuitenkin siltä, ettei tämä lähestymistapa toistaiseksi ole kyennyt tarjoamaan kaikkein haavoittuvimmille asianmukaista toimintaa turvallisessa ympäristössä. Kaikissa kolmessa tarkastetussa laitoksessa useita tällaisia vankeja oli pidettävä eristettyinä pitkäksi venyviä aikoja rangaistus- tai "matka"selleissä tai suljetulla osastolla, joissa toiminta itse asiassa oli eristyksessä oloa ainakin 22 tuntia päivässä. Jotkin valtuuskunnan haastattelemat vangit olivat sitä mieltä, että he maksoivat kalliin hinnan omasta turvallisuudestaan. Helsingin vankila tarjosi kaikkein räikeimmät esimerkit siitä, miten uhanalaiset vangit ovat eristyksessä omissa selleissään lähes koko päivän, elleivät jopa koko päivän, ilman ulkoilua, koska heidän todennäköiset ahdistelijansa oli sijoitettu heidän kanssaan samaan yksikköön. Tässä yhteydessä valtuuskunnan on painotettava, että on yleisesti tiedostettu, että kaikki eristämismuodot ilman asianmukaista henkistä ja fyysistä stimulaatiota aiheuttavat todennäköisesti pitkällä aikavälillä haittaa, joka johtaa henkisten ja sosiaalisten kykyjen heikentymiseen. Tällaisten tilanteiden välttämiseksi olisi ryhdyttävä aktiivisiin toimenpiteisiin.

CPT:n valtuuskunta oli vaikuttanut vankien korkeatasoisesta majoituksesta Vantaan tutkintavankilassa. Alkuperäinen ajatus siitä, että moderni tutkintavankila tarjoaa paljon erilaista toimintaa ottaen samalla huomioon lainsäädännön vaatimukset, oli kuitenkin vaarantunut tilanahtauden takia. Esimerkiksi muiden yksikköjen vapaiden vankipaikkojen vähyyden vuoksi joukko tutkintavankeja oli täytynyt majoittaa suljettuihin yksikköihin, jotka on suunniteltu tuomioistuimen päätöksellä eristetyille vangeille, ja he olivat yleensä lukkojen takana jopa 23 tuntia päivässä useiden päivien, viikkojen tai jopa kuukausien ajan yhtäjaksoisesti odottamassa siirtoaan toiseen yksikköön. Naisille tarkoitettussa yksikössä havaittu tilanne oli erityisen huolestuttava, koska yhden tuomioistuimen päätöksellä eristykseen sijoitetun naisen läsnäolon takia vankilan johto on soveltanut samaa ankaraa ohjelmaa (eli hyvin rajoitettuja sellin ulkopuolisia virikkeitä ja ihmiskontakteja) kaikkiin naisvankeihin. Tämä ei ole hyväksyttävää.

Uudistustöitä oli tehty Helsingin ja Riihimäen vankiloissa. Näihin sisältyi kiinteiden saniteettitilojen asentaminen sellisiin Riihimäellä, joten vangit eivät enää käyttäneet ämpäreitä luonnollisten tarpeittensa hoitamiseen. Tämä on tervetullutta kehitystä. Valtuuskunta oli kuitenkin huolissaan saatuaan kuulla, että Helsingin vankila oli ainoa laitos, joka ei ollut mukana tulevassa kansallisessa investointiohjelmassa, jonka tarkoituksena on vähentää "ämpärisellien" määrää vuoteen 2015 mennessä. Valtuuskunta ei ymmärrä, miksi ämpäreiden käytön lopettamista niinkin suuressa laitoksessa kuin Helsingin vankilassa pidetään niin vähäarvoisena asiana. Valtuuskunta pyytää Suomen viranomaisia harkitsemaan uudelleen kantaansa tässä asiassa ja ilmoittamaan CPT:lle **kolmen kuukauden kuluessa** toimenpiteistä, joihin on ryhdytty.

Helsingin ja Riihimäen vankiloissa on pyritty järjestämään varmuusosastolla ja suljetulla osastolla pidettäville vangeille hyvät aineelliset olosuhteet ja jotakin virikeohjelmaa sellin ulkopuolelle. Enemmän kuitenkin voidaan ja tulisi tehdä sen varmistamiseksi, että näillä vangeilla olisi yksiköidensä suojassa suhteellisen rento ohjelma, jolla kompensoitaisiin heidän tiukkaa valvontatilannettaan. Erityisesti tulisi ponnistella hyvän sisäisen ilmapiirin kehittämiseksi asianomaisissa yksiköissä. Tämä koskee esimerkiksi Riihimäen vankilan uutta varmuusosastoa, jossa on yleensä säilytetty vankeja, joita pidetään erityisen hankalina tai väkivaltaisina. Nykyinen ohjelmatarjonta ei ole sopiva keino vastata uhkaavaan vankilakäyttäytymiseen ja vähentää rikoksen uusimisen riskiä vapautumisen jälkeen. Tältä osin on itsestään selvää, että eri ryhmiin luokiteltavien vankien (esimerkiksi "uhkaavat" vangit, oman turvallisuutensa vuoksi eristetyt) pitäminen samassa yksikössä pilaa kaikki yritykset vastata kunkin vankiryhmän tarpeisiin riittävällä tavalla.

Eristämisen/erilleen sijoittamisen osalta tarkastetuissa vankiloissa ei tullut esiin, että eristystä käytettäisiin kurinpitotoimenpiteenä liikaa. Riihimäen vankilassa muutamat vangit kuitenkin valittivat, että heitä pidettiin alastomina jopa useiden tuntien ajan sen jälkeen, kun heidät oli sijoitettu kurinpito/eristysselleihin. Valtuuskunta on huolissaan siitä, että Helsingin vankilassa sairaanhoitaja on ollut mukana kurinpitopäätöksissä (eli vakuuttanut, ettei ole lääketieteellisiä esteitä vangin eristämiseen). Terveystenhoitohenkilöstön tulisi luonnollisesti tarkkailla eristykseen määrättyjen vankien terveydentilaa. Jotta kuitenkin voitaisiin suojata hoitohenkilökunta/potilassuhdetta, hoitajia ei tulisi pyytää vakuuttamaan, että vanki on sellaisessa kunnossa, että kestää eristyksen.

Valtuuskunta havaitsi, että kaikki kurinpito/eristyssellit oli varustettu videokameroilla. Vantaan ja Helsingin vankiloissa tämä järjestelmä ei kuitenkaan suojannut vankien yksityisyyttä, kun he käyttivät suojaamatonta WC:tä; tämä ongelma oli vältetty Riihimäen vankilassa.

Valtuuskunta tutki myös eristystarkkailua ja "haalareiden" käyttöä, jotka olivat vieläkin käytössä Helsingin vankilassa tarkastusaikana käynnissä olevan tuomioistuinkäsittelyn tulosta odotettaessa. Tämä asia käsitellään yksityiskohtaisesti tarkastusraportissa.

Terveydenhoitopalveluiden osalta psykiatrin saaminen Vantaan ja Helsingin vankiloihin sekä kaksi psykologia Riihimäelle on selvästi myönteistä. Psykiatrin säännöllisiä käyntejä tarvitaan kuitenkin kipeästi Riihimäen vankilassa. Lisäksi valtuuskunta havaitsi, että Vantaan vankilan psykiatrinen osasto pyrki yhdistämään vapaaehtoisen psykiatrisen hoitoon ottamisen ja hoidon vankilasääntöihin, mikä lähestymistapana on johtanut vakaviin ristiriitaisuuksiin potilaiden/vankien hoidossa. Tuore tapaus, jossa hoitohenkilökunta ei voinut tahdonvastaisesti hoitaa kiihtynyttä potilasta, mutta vankilan henkilökunta saattoi tainnuttaa hänet ja käyttää pakkokeinoja, on kuvaava esimerkki näistä ristiriitaisuuksista.

Vangin saapuessa suoritettavien terveystarkastusten osalta valtuuskunta havaitsi, että yleisesti ottaen oli ryhdytty joihinkin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että uudet vangit käyvät pian saapumisensa jälkeen terveydenhoitohenkilökunnan tarkastuksessa. Tarvitaan vielä ponnisteluja, jotta

voidaan varmistaa, että tällainen tarkastus suoritetaan järjestelmällisesti ja joko saapumispäivänä tai sitä seuraavana arkipäivänä.

Psykiatriset laitokset

Valtuuskunta ei kuullut väitteitä potilaiden epäasiallisesta kohtelusta henkilökunnan taholta kahdessa tarkastetussa psykiatrisessa laitoksessa eikä nähnyt mitään muita todisteita tällaisesta kohtelusta. Päinvastoin, suurin osa potilaista puhui henkilökunnasta myönteisesti, ja valtuuskunta havaitsi, että henkilökunnalla oli potilaisiin nähden ammattimainen ja huolehtiva suhtautuminen. Potilaiden välinen väkivalta ei myöskään vaikuttanut olevan erityinen ongelma kummassakaan laitoksessa.

Rakennusten iästä huolimatta asuinolosuhteet olivat erittäin hyvät Pitkäniemen EVA-yksikössä ja yleisesti ottaen hyvät Vanhan Vaasan sairaalassa; potilaiden majoitustilat olivat raikkaat, ilmat, hyvin varustellut ja moitteettoman puhtaat. Valtuuskunta havaitsi kummassakin laitoksessa pyrkimyksiä luoda lämmin ja persoonallinen ympäristö. Siitä huolimatta Vanhan Vaasan sairaalassa muutamat potilaat asuivat melko ahtaissa oloissa usean hengen huoneissa. Tässä yhteydessä valtuuskunta toivoo, että sairaalan meneillään oleva laajennus mahdollistaa lähitulevaisuudessa kaikkien potilaiden majoituksen yhden hengen huoneisiin ja antaa lisää kokoontumis- ja työtoimintatilaa osastoille.

Kummassakin laitoksessa psykyenlääkkeiden käyttö vaikutti asianmukaiselta. Lisäksi kaikilla potilailla oli henkilökohtaiset hoitosuunnitelmat (jotka oli laadittu ja säännöllisesti tarkastettu yhteistyössä potilaan kanssa), ja henkilökunta työskenteli moniammatillisina terapeuttisina ryhminä yrittäen parhaansa auttaakseen Suomen haastavimpia psykiatrisia potilaita. Vanhan Vaasan sairaalassa on kuitenkin tilaus tiheämmin toimivalle ja tehokkaammalle moniammatilliselle ryhmätyölle ja toiminta- ja työterapialle (erityisesti niille potilaille, jotka eivät voi osallistua ryhmätoimintaan osastojensa ulkopuolella). Lisäksi yksilöllisen ja ryhmäpsykoterapian tarjontaa tulisi lisätä. Jotta tämä olisi mahdollista, henkilökuntaa on vahvistettava psykososiaalista kuntouttavaa toimintaa antavilla ammattilaisilla.

Valtuuskunta haluaa vielä kerran painottaa, että jokaiselle potilaalle, jonka terveydentila sen sallii, on tarjottava vähintään yksi tunti ulkoliikuntaa joka päivä. Näin tehtiin Vanhan Vaasan sairaalassa. Koska turvallista ulkoilupihaa ei ole (ja on vaikeata saada irrotetuksi riittävästi henkilökuntaa valvomaan potilaita tällaisissa olosuhteissa), jotkut Pitkäniemen EVA-nuorisoyksikön potilaat eivät päässeet ulos, joissakin tapauksissa jopa viikkoihin. Tätä ei voida missään tapauksessa hyväksyä, erityisesti ottaen huomioon potilaiden nuori ikä. Sopiva ratkaisu voitaisiin ja tulisi löytää, jotta kaikille nuorisopotilaille voidaan tarjota mahdollisuus päivittäiseen ulkoliikuntaan sekä turvallisessa että ahdistamattomassa ympäristössä.

Rajoittavien keinojen (mukaan lukien eristäminen) käytön osalta valtuuskunta havaitsi, että rajoitustapaukset oli yleisesti ottaen kirjattu ja raportoitu asianmukaisesti (joskin EVA-yksikössä tulisi kiinnittää enemmän huomiota rajoituspeitteiden ja kemiallisen rajoittamisen käytön kirjaamiseen ja raportointiin); lisäksi asianomaisen potilaan kanssa järjestettiin jälkipuinti toimenpiteen päätyttyä.

Pitkäniemen EVA-yksikössä valtuuskunta havaitsi tyytyväisenä, ettei fyysiseen rajoittamiseen turvauduttu liikaa ja että eristämistä ei käytetty lainkaan. Toisaalta taas Vanhan Vaasan sairaalassa eristämiseen turvauduttiin liikaa; esimerkiksi sitä oli käytetty yli kolmanneksien potilaista vuoden 2007 kuluessa (usein päivien, jopa viikkojen ja joissakin tapauksissa yli 100 päivän ajan kerrallaan) ja tammikuun 1 päivän ja maaliskuun 12 päivän 2008 välisenä aikana eristyspäätöksiä oli tehty 85 kertaa (eli enemmän kuin yksi päivässä).

Tässä yhteydessä valtuuskunta pyytää Suomen viranomaisia toimittamaan CPT:lle **kolmen kuukauden kuluessa** yksityiskohtaisen toimintasuunnitelman (sisältäen tarkat määräajat ja tarvittavat resurssit), jolla vähennetään huomattavasti turvautumista eristykseen (sekä sen käyttöiheyteen että keston) Vanhan Vaasan valtion mielisairaalassa. Lisäksi olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta voidaan varmistaa, että henkilökunnan ja eristettävän potilaan välillä on jatkuva, henkilökohtainen ja suora yhteys, että potilaita ei koskaan eristetä toisten potilaiden takia ja että eristetyillä potilailla on saatavilla jotakin ajanvietettä, esimerkiksi lukemista tai musiikkia.

Tarkasteltaessa lakisäätteisiä suojakeinoja tahdonvastaisessa psykiatrisessa hoidossa valtuuskunta on havainnut huolestuneena, että useita lainsäädännössä esiintyviä aukkoja - joista useita CPT on tuonut esille jo 10 vuotta sitten - ei vielä ole paikattu. Esimerkiksi ei ole mahdollista käyttää riippumatonta, ulkopuolista psykiatrista asiantuntemusta hoitoon sijoittamisen alkaessa ja jatkoharkinnassa, ei ole kirjallista todistetta asia ymmärtäen annetusta suostumuksesta hoitoon eikä merkityksellistä ja nopeaa sairaalahoitoon ottamisen oikeuskäsittelyä. Lisäksi komitean vanhaa suositusta siitä, että kaikille uusille sisään otetuille potilaille (ja heidän sukulaisilleen) annetaan esite, jossa on ymmärrettävällä tavalla esitetty kaikki potilaiden oikeudet (mukaan lukien oikeus valittaa hoidosta asianmukaisille ulkopuolisille elimille), ei ole toimeenpantu. Positiivista on, että molempien psykiatristen laitosten potilailla oli hyvät mahdollisuudet ylläpitää yhteyttä perheisiinsä ja ystäviinsä (ja kumpikin laitos rohkaisi aktiivisesti tällaiseen yhteydenpitoon).

* * *

Hyvä ministeri, naiset ja herrat, nämä olivat valtuuskunnan alustavat havainnot.

Olemme panneet merkille tehdyt parannukset ja toivomme, että jatkatte niitä tulevaisuudessakin. Yllä esitettyjä asioita sekä muita seikkoja käsitellään tarkemmin tarkastusraportissa. Kaikki Suomen viranomaisten toimittamat tiedot ja kommentit vastauksena valtuuskunnan alustaviin havaintoihin otetaan luonnollisesti huomioon tarkastusraporttia laadittaessa.